אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת קיז

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ט"ז אדר ראשון תרס"ח - יפו
נמען: הרב שמואל אלכסנדרוב

תשובה קצרה לאלכסנדרוב. אין גבול מוחלט בין רגש לשכל, והחילוקים יחסיים. אין להיות אדוק בתורת ההתפתחות: יש בה ניצוצי אמת וגם כזבים, והרי בדורות הראשונים היו גדולים שאין כמותם. ההבדל בין השגת אברהם למשה יחסי. הבריחה מיראה בדור מולידה יראה של חולשה. המצוות המעשיות מוסריות, גם כשהמוסר שבהן אינו בולט, וחיבת האומה קשורה בהן.

עיקרי הדברים

- אין גבול מוחלט בין רגש לשכל.
- ביקורת על אדיקות לתורת ההתפתחות.
- היראה העליונה מול הבריחה מיראה.
- ערכן המוסרי והלאומי של המצוות המעשיות.

נוסח האגרת

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ט"ז אד"ר[4] תרס"ח[5],

לכ'[6] ידידי הרב הג'[7] החכם הנשגב מר שמואל אלכסנדרוב נ"י[8], שלו'[9] וברכה.

הגיעני מכתבו היקר. והנני מוקף המון רב של טרדות ממשא עם ד' המתישבים באה"ק[10], וא"א[11] לי בשו"א[12] כעת לטייל בעמק הראוי בדבריו.

בכלל תמיהני למה אנו צריכים לתן גבול מוחלט בין רגש ושכל. החילוקים אינם כ"א[13] סוביקטיביים, ואפילו החילוק של מוחש, מורגש ומושכל, ג"כ[14] הלא איננו מוחלט, כ"א יחושי. שהכל הוא מלא חיים ודעת, הלא היא דעה פשוטה וישרה לכל משכיל. ומיד אנו

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 אד"ר - אדר ראשון
5 תרס"ח - השנה תרס"ח (1907/1908)
6 לכ' - לכבוד
7 הג' - הגאון
8 נ"י - נרו יאיר
9 שלו' - שלום
10 באה"ק - בארץ הקודש
11 וא"א - ואי אפשר
12 בשו"א - בשום אופן
13 כ"א - כי אם
14 ג"כ - גם כן

אומרים, שהענין הולך לאין סוף ואין תכלית, ואנו באים לעומק הדעה, שהשגיאות והקלקולים הנם ע"מ[15] לתקן, וזאת היא חכמת האמונה.

ובכלל אין אנו צריכים להיות כ"כ[16] מאודקים לשיטת ההתפתחות. יש בה ודאי כמה נצוצי אמת, אבל ג"כ כמה כזבים ודמיונות. עובדא ברורה היא, שהיו בדורות הראשונים אנשים גדולים שאין לנו דוגמתם, ולכה"פ[17] לא נוכל להעמידם במעלה התחתונה מההתפתחות לערכנו. אלא שההתפתחות האיטית היא אחת מרבבות אין-סוף הדרכים, שחי העולמים מתגלה בם.

הבדל יחושי אמרתי בין אברהם למשה, שלעומת האחרון נחשבת השגת הראשון למאופלת, על-דרך "כתר עליון אע"ג[18] דאיהו אור צח אוכם איהו קדם עלת העלות".

בכלל הנני רואה הבריחה מפחד ויראה מתגברת בדור, וזו עצמה מביאה בפנים הלב יראה של חולשה וקטנות, אבל החפץ לקבל היראה העליונה מכין את המעז והצלילות של הדעת.

אין שום יסוד לבריחה ממצות המעשיות, שהנן מוסריות, ביחש הפרט או הכלל, וכשאין המוסריות בולטת בהן הנן ג"כ מוסריות, מתוך כל דרכי הרעיון שאנו יכולים לתלות בהן, שגם אנו ורעיונותינו אינם בריאה חדשה, וקודם שנוצר האדם מחשבתו גלויה. וגם מפני חיבת האומה שקשורה בהן בחמודות רבות, ראוי לכל חכם לחזקן ולאמצן מאד.

והנני ידידו דוש"ת[19],

אברהם יצחק ה"ק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

15 ע"מ - על מנת
16 כ"כ - כל כך
17 ולכה"פ - ולכל הפחות
18 אע"ג - אף על גב
19 דוש"ת - דורש שלומו ותורתו